

Geven en nemen in (on)begrensde ruimte.

In geven zit altijd iets van nemen, is nimmer onbegrensd. Aan de hand van **altruïsme** en van **barmhartigheid** wil ik proberen de balans tussen geven en nemen te verduidelijken.

Altruïsme is een -isme of ideologie van weloverwogen belangeloos geven, met verstand goeddoen. Bijvoorbeeld Vriend van de ISVW worden. Vergeleken met barmhartigheid is altruïsme gelaagd. Omdat bij altruïstisch geven altijd iets van eigenbelang meespeelt. Omdat de altruïst let op de zogenoemde freerider. De meelifters die eenzijdig nemen zonder ooit iets terug te geven. Zij die wel de lusten maar niet de lasten dragen. De asociale egoïsten.

Mijn altruïsme is niet van toepassing op mijn familie en trouwe vrienden. Binnen die innige ruimte vertrouwen wij elkaar blind, helpen elkaar spontaan en van 'voor wat, hoort wat', van reciprociteit of wederkerigheid is geen sprake. Mijn altruïsme is evenmin van toepassing op anonieme burgers in verre landen. Zogenoemd kosmopolitisch altruïsme bestaat voor mij niet.

Ook dieren vertonen altruïstisch gedrag. Een aap, olifant en dolfijn geven groothartig. Zij geven empathisch uit welbegrepen eigen belang. Hun geven is niet zonder iets te nemen. Deze wederkerige onbaatzuchtigheid blijkt uit Frans de Waal's experimenten met twee dieren. De één met en de ander zonder honger trekken samen voedsel naar zich toe. Mijn voorlopige conclusie is daarom dat ons altruïsme geven én nemen in begrensde ruimten is.

Barmhartigheid

En 'geven en nemen' binnen barmhartigheid dan? Barmhartig omschreven als hart voor mensen in ellende hebben en weloverwogen ondersteuning bieden hoe problematisch die hulp ook kan zijn. Op microniveau is barmhartigheid meer dan een zielige passant een gunst verlenen. Erbarmen op individueel niveau betekent de intentie hebben van aangezicht tot aangezicht voor een medemens de verantwoordelijkheid nemen, hoe ongemakkelijk ook. Individuele barmhartigheid is een deugd die aanzet tot dingen doen die vanuit de eigen ethiek gedaan moeten worden en inspanning vereisen. Deze individuele barmhartigheid is net even anders dan spontaan edelmoedig gedrag, incidenteel vergeven door over je hart te strijken, ad hoc een heldendaad verrichten door een kind in nood te redden of een keer ruimhartig een euro extra aan de Straatkrant-verkoper te geven.

Op meso- en macroniveau zijn barmhartigheid en rechtvaardigheid soms onoverbrugbaar. Een universele meetlat voor barmhartig handelen voor diverse groepen oorlogsvluchtelingen uit Syrië, Afghanistan of Oekraïne ontbreekt. Georganiseerd erbarmen kan dan botsen met gelijkwaardigheid. Volledige gelijkwaardigheid voor wat betreft bijvoorbeeld land van herkomst of leeftijd geeft de sterksten alle macht, ontnemt zwakkeren hun vrijheden en veroorzaakt ongelijkheid en disharmonie binnen en tussen groepen. De kunst is met democratische spelregels er het beste van te maken.

Botsende waarden die gelijkwaardig lijken (= mijn erbarmen niet helemaal in harmonie met mijn gevoelens van rechtvaardigheid, gelijkheid of solidariteit) zorgen voor groot persoonlijk ongemak. De praktische betekenis van barmhartigheid verandert mede daardoor. In een seculier land is barmhartigheid meer een sociaal begrip geworden en getransformeerd in van staatswege gerichte en georganiseerde altruïsme. Altruïsme als proxy-barmhartigheid. Individuele erbarmen, compassie en empathie materialiseren zich in gastverblijven, wijknetwerken, opvangcentra, vangnetten en zorgsystemen. Dit proces van transformatie van individueel naar georganiseerd barmhartigheid blijkt uit de talrijke vrijwilligersorganisaties voor noodhulp. Mijn indruk is dat ook onze barmhartigheid geven én nemen in begrensde ruimten is.

Alles bij elkaar: Laat ons geven én nemen. Leve de ISVW!

Jannes H Mulder, Rotterdam